

УДК 330.341.1

JEL Classification: I280

Маргарита ЛІСНІЧЕНКО

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та митої справи

Національного університету «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9519-5888>

Дмитро ПЛИНОКОС

к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва торгівлі та біржової діяльності

Національного університету «Запорізька політехніка»,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3004-0279>

ДЕРЖАВНИЙ МОНІТОРИНГ РОЗВИТКУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню питань державного регулювання розвитку та визнання неформальної освіти в Україні. Визначенню понять та основних принципів впливу на процеси розвитку неформальної освіти, а також моніторингу розвитку неформальної освіти, як одному з елементів ефективного впливу з боку уповноважених органів на зазначені процеси, управління станом і розвитком неформальної освіти, відображення, оцінки та аналізу процесів і тенденцій, що відбуваються в секторі неформальної освіти, а також прогнозування подальшого розвитку. Моніторинг є одним з основних джерел даних для статистичного дослідження процесів навчання протягом життя і важливим елементом регулювання розвитку неформальної освіти. Формальна і неформальна освіта мають взаємодіяти, породжуючи принципово нові освітні можливості та нові підходи з управління системою безперервної освіти. Моніторинг розвитку неформальної освіти має на меті не тільки відбивати стан трансформацій, але і забезпечувати якісну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень на національному рівні. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити систематичний аналіз показників попиту та пропозиції в секторі неформальної освіти, а також оцінку основних тенденцій його розвитку, зокрема процесів визнання результатів неформальної освіти, її впливу на ринок праці та інноваційний розвиток підприємств, тощо. Державний моніторинг має сформувати інформацію, яка дозволяла б органам державного регулювання освіти судити про те, наскільки система освіти відповідає умовам, встановленим для освітньої діяльності, і в якій мірі вона досягає своїх цілей, що забезпечують досягнення цілей держави.*

Крім того під час проведення моніторингу треба врахувати інтереси стейкхолдерів, студентів, представників бізнесу, державних органів влади. Реалізація системи моніторингу стане дієвим інструментом державного впливу на розвиток неформальної освіти в Україні на основі підвищення її гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни, забезпечення якості освітніх послуг відповідно до вимог інноваційно-орієнтованої економіки.

Ключові слова: *система освіти України, державне регулювання освіти, неформальна освіта, моніторинг, освіта протягом життя.*

Marharyta Lisnichenko

Ph.D. in Economics, Associate professor,
Department of Economics and Customs,
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

Dmytro Plynokos

Ph.D. in Economics, Associate professor,
Department of Entrepreneurship, Trade and Stock Exchange,
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

STATE MONITORING OF NON-FORMAL EDUCATION DEVELOPMENT IN UKRAINE

Abstract. The article is devoted to the study of issues of state regulation of the development and recognition of non-formal education in Ukraine. Definition of the concepts and basic principles of influence on the processes of development of informal education, as well as monitoring of the development of informal education, as one of the elements of effective influence by the authorized bodies on the specified processes, management of the state and development of informal education, reflection, evaluation and analysis of processes and trends that taking place in the non-formal education sector, as well as forecasting further development. Monitoring is one of the main sources of data for the statistical study of lifelong learning and an important element of regulating the development of non-formal education. Formal and non-formal education should interact, generating fundamentally new educational opportunities and new approaches to managing the lifelong learning education system. Monitoring the development of non-formal education aims not only to reflect the state of transformations, but also to provide a quality information base for making management decisions at the national level. To achieve this goal, it is necessary to provide a systematic analysis of demand and supply indicators in the sector of informal education, as well as an assessment of the main trends in its development, in particular, processes of recognition of the results of informal

education, its impact on the labor market and innovative development of enterprises, etc. State monitoring should generate information that would allow state education regulatory bodies to make a decision to which the education system meets the conditions established for educational activity and to what extent it achieves its goals, which ensure the achievement of state goals. In addition, the interests of stakeholders, students, business representatives, and state authorities should be taken into account during monitoring. The implementation of the monitoring system will become an effective tool of state influence on the development of informal education in Ukraine based on increasing its flexibility and ability to quickly respond to changes, ensuring the quality of educational services in accordance with the requirements of an innovation-oriented economy.

Keywords: education system of Ukraine, state regulation of education, non-formal education, monitoring, lifelong education.

Вступ та постановка проблеми. Підвищення ролі неформальної освіти в соціально-економічному розвитку держави зумовлюється ускладненням та прискоренням економічних, технологічних, соціально-культурних змін як на глобальному, так і на державному рівнях. Сучасні умови формування конкурентоспроможного людського капіталу України вимагають формування фахівця, здатного до позитивного сприйняття і здійснення нововведень, інтелектуальної та креативної діяльності, а також з прагненням безперервного підвищення свого компетентісно-кваліфікаційного рівня. Важливим чинником формування таких характеристик людського капіталу виступає саме неформальна освіта.

У процесі трансформації суспільства змінюється спрямованість системи вищої освіти на створення інтелектуального ресурсу, а отже, змінюється й структура її функцій (нагромадження та передача «традиційних» знань або створення нових знань). Причому потрібно враховувати, що розвиток сучасної системи вищої освіти характеризується не стільки кількісними показниками (наприклад, кількість випускників або охоплення населення вищою освітою), скільки якісними, тобто розширення через урізноманітнення освітніх контекстів.

Диверсифікація освіти спричинена низкою викликів економічного й соціального характеру. Наявність широкого спектра професійних і соціальних запитів у сучасному суспільстві приводить до формування не тільки формальних освітніх структур, а й особливого неформального освітнього середовища, що впливає на ринок освітніх послуг та ринок праці України. Державний моніторинг розвитку неформальної освіти дозволить виявити тенденції розвитку й передбачати майбутні стани освітнього ландшафту в країні, забезпечивши випереджальний характер впливу освіти, особливо професійної освіти дорослих, на соціально-трудова сферу.

Аналіз та дослідження публікацій. Функціонування та розвиток системи вищої освіти ґрунтовно досліджували українські вчені В. Андрущенко, Т. Боголіб, І. Каленюк, В. Кремень, В. Луговий, А. Музиченко, та ін. Проблема розвитку людського капіталу в системі вищої освіти та підготовки висококваліфікованих фахівців приділяли увагу такі вітчизняні науковці, як Н. Верхоглядова, О. Левченко, Е. Лібанова та ін. Можливості трансформації сучасної системи освіти та розвитку її нових форм в умовах переходу до нової економіки в своїх наукових працях розглядали Д. Ільницький, Д. Плинокос, Н. Савицька, Н. Ушенко, А. Шевчук та ін.

Однак розвиток неформальної освіти є процесом складним і в науково-методичному плані недостатньо розробленим. Формування високоякісного людського капіталу, орієнтованого на продуктивну творчу зайнятість, не може відбуватись стихійно, що зумовлює необхідність стимулювання розвитку неформальної освіти з боку держави й суспільства та поглиблення теоретико-методичних засад удосконалення державного регулювання розвитку цього виду освіти в Україні, що неможливо без ефективної системи моніторингу розвитку неформальної освіти.

Мета статті. Мета статті полягає в поглибленні теоретичних засад та формуванні практичних рекомендацій щодо моніторингу неформальної освіти, який би забезпечив не тільки відображення сучасного стану трансформацій неформального сектору освіти, а і якісну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень в освітній галузі на національному рівні.

Виклад основного матеріалу. У Глобальному звіті з освіти і підготовки дорослих ЮНЕСКО підкреслюється необхідність розвитку політики освіти дорослих у комплексних рамках політики з освіти впродовж життя. Державна політика має створювати законодавчо-нормативні та фінансові засади, так само як і структури регулювання, що сприятимуть кращому поєднанню формальної, неформальної та інформальної освіти в єдину систему [1].

Неформальна освіта значною мірою регулюється ринком, в тому сенсі, що тут велика частина послуг продається і купується за ринковими законами. Те це не означає, що роль держави повинна бути обмежена, принаймні, так само, як і у всій ринковій економіці. В більшості розвинених країн вплив і участь держави у процесах розвитку неформальної освіти все ж досить велика. Особливо це стосується професійної освіти дорослих [2, с.313-315].

В Україні в 2022 році було видано наказ Міністерства освіти і науки України № 130 від 08.02.2022 р. «Про затвердження порядку визнання у вищій та фаховій перед вищою освіті результатів навчання здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти», саме цим документом регламентується правила і методика визнання результатів неформальної освіти. Слід зазначити, що Міністерство освіти і науки України, як орган державної влади, зробив

необхідні кроки з упорядкування процедур з визнання неформальної освіти, та виконав покладені на нього функції з державного регулювання питань освіти. Безперечно, як і будь яка інноваційна модель або підхід потребує подальшого вивчення та вдосконалення в разі необхідності, в цьому і закладені основні принципи ефективного державного регулювання.

Ми можемо надати таке визначення поняття «державне регулювання розвитку неформальної освіти» - це вплив органів державної влади на функціонування неформального сектору освіти для забезпечення ефективності процесів формування якісного людського капіталу. Для підвищення ефективності функціонування національної системи освіти необхідно здійснювати її регулювання на принципах цілісності, стратегічної спрямованості, випереджувачого розвитку та рівноправній участі всіх зацікавлених сторін.

Для розбудови сильної, інноваційно-орієнтованої економіки в Україні, необхідно забезпечити макроекономічну стабільність та сталий соціально-економічний розвиток держави. Надзвичайно важливим є забезпечення гарантій того, що кожен громадянин України матиме доступ до високоякісної освіти всіх ступенів формалізації – формальної, неформальної та інформальної.

Формування і розвиток людського капіталу, орієнтованого на креативність, інновації та самореалізацію, в тому числі в Україні, передбачає модернізацію національної системи освіти, тобто її адаптацію до вимог економіки у підготовці фахівців високої компетентності. Отже, перед Україною гостро постають питання розвитку і регулювання освіти, яка буде індивідуалізованою, відкритою, такою, що підтримує освітні потреби людини протягом усього її життя і максимально ефективно використовувати новітні технології.

Система неформальної освіти розглядається як сукупність інституціональних структур (юридичні та фізичні особи), які надають освітні послуги та забезпечують отримання здобувачами знань та навичок, а також професійних і інших якостей, які дозволяють здійснювати професійну діяльність і підвищують конкурентоздатність здобувача на ринку праці.

У процесі трансформації суспільства змінюється спрямованість системи вищої освіти на створення інтелектуального ресурсу, а отже, змінюється і структура її функцій (нагромадження та передача «традиційних» знань або створення нових знань). Причому, слід враховувати, що розвиток сучасної система вищої освіти характеризується не стільки кількісними показниками (наприклад, кількістю випускників або охоплення населення вищою освітою), скільки якісними, тобто розширення через урізноманітнення освітніх контекстів.

Моніторинг визначається як систематична діяльність зі збору та обробки інформації, яка може бути використана для поліпшення процесу прийняття рішень, для інформування громадськості, або як інструмент зворотного зв'язку з метою здійснення проектів, оцінки

програм або вироблення політики. Він, як форма організації інформаційних процесів в державному регулюванні, пов'язаний з обробкою економіко-статистичних показників, та являє собою комплекс засобів, які забезпечують систематичний нагляд та контроль за поточним станом і тенденціями розвитку неформальної освіти в Україні [3, с.214].

На нашу думку, моніторинг неформальної освіти – це діяльність з нагляду за станом і розвитком неформальної освіти, відображення, оцінки та аналізу процесів і тенденцій, що відбуваються в секторі неформальної освіти, а також прогнозування її стану. Він є одним з основних джерел даних для статистичного дослідження процесів навчання протягом життя і важливим елементом регулювання розвитку неформальної освіти.

Об'єктом моніторингу виступає система неформальної освіти в усьому своєму різноманітті структур, що здійснюють освітню діяльність, а також зміст, характер, умови реалізації і результати освітньої діяльності в неформальному секторі.

В залежності від предмета та мети моніторингу, розрізняють педагогічний та освітній моніторинг. Якщо перший стосується певних сторін педагогічного процесу, то другий проводиться щодо процесів, які відбуваються на певному рівні системи освіти (міжнародному, державному, регіональному або локальному) [4, с. 55 – 57].

Моніторингові методи покликані оцінити якість освіти, її комплексних характеристик, та здатності до розвитку. Існує точка зору, згідно якої моніторинг в освіті, розглядається як системна процедура, яка проводиться з метою визначення чинників розвитку суб'єктів освітньої діяльності, тенденцій та змін в їх діяльності задля формування стратегії розвитку освітньої галузі [5, с. 10].

В умовах інтенсивного розвитку освітнього середовища, моніторинг неформальної освіти повинен дати відповідь на питання про якість освітніх послуг в неформальному секторі та їх можливості задоволення запитам економічного і соціального розвитку. Оскільки основний зміст політики зводиться до підтримки і розвитку здатності освіти забезпечувати потреби держави в кадрах, то загальну мету моніторингу можна визначити, як збір і обробка інформації, що дозволяє визначити, наскільки освіта різних ступенів формалізації у взаємодії виконує завдання забезпечення національної економіки конкурентоспроможними фахівцями.

Слід враховувати, що для здійснення оцінки відповідності пропозиції освітніх послуг в неформальному секторі вимогам економіки, може знадобитися і інша інформація (наприклад, про стан ринку праці, стратегічно важливі галузі в економіці та ін.). Умовами, які визначають моніторинг, виступають цілі держави в галузі освіти і вимоги, що висувуються до навчального процесу, як в системі формальної освіти, так і поза її межами.

Формальна і неформальна освіта мають взаємодіяти, породжуючи принципово нові освітні можливості і, одночасно, проблеми управління системою безперервної освіти. Такі

трансформації освіти вимагають від органів державного регулювання галузі освіти в Україні формування нового інструментарію. Одним з таких інструментів може стати моніторинг цієї сфери, оскільки він дозволяє відстежувати кілька принципово важливих напрямків:

- наявність потреб у формальній та неформальній освіті серед населення, при цьому повинні бути виявлені кількісні (величина) і якісні (структура) характеристики зазначених потреб;

- наявність потреб у роботодавців в навчанні своїх працівників саме в секторі неформальної освіти, зумовлених його особливостями (знову-таки в кількісному і якісному розрізах);

- наявність можливостей задоволення виявлених (сформованих) потреб як в кількісному, так і якісному аспекті (пропозиція на ринку освітніх послуг в формальному та неформальному секторі);

- визначення невідповідності між потребами (населення та роботодавців) в освіті і можливостями їх задоволення.

Державний моніторинг має сформувати інформацію, яка дозволяла б органам державного регулювання освіти судити про те, наскільки система освіти відповідає умовам, встановленим для освітньої діяльності, і в якій мірі вона досягає своїх цілей, що забезпечують досягнення цілей держави.

Вимоги до освітнього процесу встановлені законодавчо, і їх можна вважати відносно стабільними і незмінними. Цілі ж держави можуть і повинні змінюватися і, в загальному випадку, прямо не відносяться до освіти. Це означає, що цілі розвитку або діяльності галузі освіти повинні бути сформовані в результаті декомпозиції цілей держави, цілі держави можуть виступати для моніторингу не в якості умов, а в якості вхідної інформації. Виходом моніторингу буде інформація, що характеризує ступінь відповідності стану освіти цілям держави.

Оцінка ступеня досягнення поставленої державою цілі може бути забезпечена при формулюванні відповідей на питання в наступних аспектах діяльності системи вищої освіти:

- здатність неформальної освіти навчати відповідно до потреб національної економіки в освічених і кваліфікованих фахівцях;

- відповідність якості навчання вимогам ринку праці;

- ефективність функціонування освіти як системи, яка споживає матеріальні та фінансові ресурси;

- доступність освіти для громадян.

Підвищення інтелектуалізації виробничої сфери та всіх сфер суспільного життя,

масштабне освоєння і застосування інноваційних технологій, обумовлюють інтенсифікацію процесу перерозподілу робочих місць зі стрімким зростанням частки високоосвічених та кваліфікованих працівників у сукупній чисельності зайнятих за одночасного зменшення кількості робочих місць для працівників з низьким рівнем кваліфікації. Це викликає необхідність адаптації галузі освіти до вимог підготовки фахівців високої компетентності. Моніторинг, як діяльність, що дозволяє зробити висновок про сучасний стан неформальної освіти в будь-який момент та спрогнозувати її розвиток, є запорукою формування гнучкості та високої адаптивності цієї системи до потреб національної економіки.

Як вже зазначалось, формування висококваліфікованих фахівців, які мають необхідний в умовах інтелектуалізації економіки рівень знань та навичок, а також таких професійно-особистісних якостей, як прагнення креативності та самореалізації, відбувається комплексно в системі формальної та неформальної освіти. Відповідно, вкрай важливо проводити моніторинг необхідно в різних за ступенем формалізації секторах системи вищої освіти.

Результатом моніторингу буде інформація, на підставі якої будуть прийматися управлінські рішення щодо регулювання галузі освіти і розробляватись пропозиції щодо зміни цілей політики держави в цій галузі (рис. 1).

Рис. 1. Взаємозв'язок державних цілей, державної політики в галузі освіти та моніторингу вищої освіти

Джерело: авторська розробка

Діяльність з моніторингу виконується в три основних етапи:

– на першому етапі формується проміжна інформація про стан неформальної освіти, яка є інформаційно-аналітичною базою моніторингу;

– на другому етапі на основі узагальнення проміжної інформації формуються результативні показники моніторингу, які дозволяють провести оцінку та аналіз отриманої інформації,

– на третьому етапі на основі аналізу тенденцій в системі вищої освіти формуються висновки та рекомендації, тобто створюється інформація необхідна для прийняття управлінських рішень на державному рівні.

По суті, моніторинг здійснює подвійне перетворення інформації. Основним змістом проміжної вихідної інформації всередині системи моніторингу є інформація про структуру вхідних показників (індикаторів стану неформальної освіти), і вихідних показників розвитку неформальної освіти в зіставленні з цілями держави і уподобаннями громадян.

Тобто, моніторинг об'єднує три важливих компоненти: спостереження та контроль різних аспектів функціонування неформальної освіти; аналіз різних аспектів функціонування неформальної освіти; інформаційне забезпечення державного регулювання. Концептуальна модель моніторингу неформальної освіти представлена на рисунку 2.

Перед системою моніторингу неформальної освіти стоять задачі спостереження за станом неформальної освіти; своєчасне виявлення тенденцій та чинників, що впливають на неформальну освіту; прогнозування та попередження негативних явищ; оцінка ефективності функціонування неформальної освіти. Діяти вона має відповідно таких принципів:

– безперервності – означає, що моніторинг – це цілісна система, що динамічно розвивається;

– науковості – означає таку організацію спостереження, яка побудована на науково - обґрунтованих засадах;

– прогнозичності – означає, що сенс моніторингу не стільки в тому, щоб отримати конкретну картину стану, скільки в тому, щоб зробити висновки про тенденції розвитку відстежуваних явищ, і передбачити можливі напрямки регуляторної діяльності;

– адаптованості – означає швидкі зміни моніторингу під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників;

– цілісності – означає єдність процесів спостереження, діагностики, прогнозування та регулювання.

Крім того, процес моніторингу системи вищої освіти для найефективнішого досягнення своєї мети має відповідати певним вимогам. По-перше, він має бути систематичним і регулярним, проводиться в такі терміни, щоб забезпечувати оперативною актуальною інформацією Міністерство освіти і науки України, тобто створювати інформаційну базу для управлінських рішень.

Так, в багатьох розвинених країнах в рамках внутрішнього моніторингу якості проводяться регулярні опитування та анкетування студентів та викладачів (2-3 рази на семестр), що охоплюють різноманітні аспекти діяльності навчального закладу: якості викладання предметів та навчальних матеріалів, об'єктивності оцінок, матеріально-технічного стану навчального закладу тощо.

Аналіз анкет та результатів опитування дозволяє визначити ефективність діяльності окремого викладача, інших працівників і служб, та своєчасно вживати заходів щодо підвищення ефективності функціонування навчальних закладів [6, с. 9-19].

По-друге, моніторингу неформальної освіти характерний цільовий характер. Тобто, він є проблемно-орієнтованим та задовольняє інформаційні потреби органів регулювання галузі освіти для вирішення певних проблем.

По-третє, він виконує інтегруючу роль, що означає поєднання кількісних і якісних показників розвитку об'єктів моніторингу.

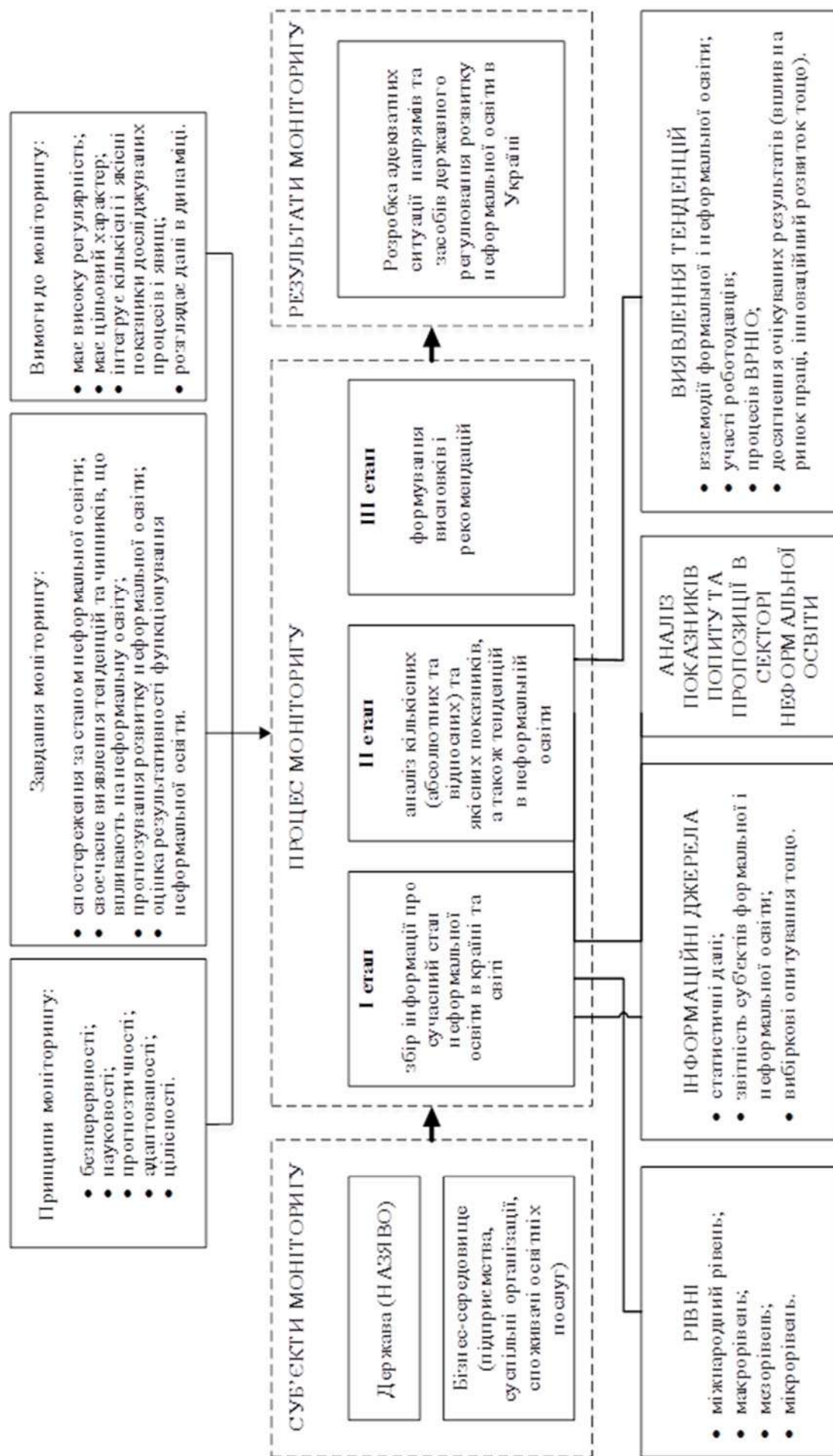

Рис. 2. Концептуальна модель моніторингу неформальної освіти

Джерело: авторська розробка

По-четверте, він, окрім фіксації динаміки показників розвитку системи вищої освіти, здійснює аналіз основних тенденцій та чинників, які на них впливають, тобто має дослідницький характер.

До основних методів моніторингу відносяться статистичні спостереження, обстеження (в тому числі соціологічні) діяльності організацій, які здійснюють освітню діяльність, інформації, розміщеної на офіційних сайтах освітніх організацій в мережі «Інтернет», інформації, опублікованої в засобах масової інформації.

На першому етапі моніторингу за допомогою різних методів і засобів (статистична звітність, опитування населення, і т.п) збирається інформація у вигляді статистичних показників (індикаторів): кількість інституцій неформальної освіти за видами (тип організації, галузь знань, фінансування тощо), кількість осіб, які проходили навчання, протягом певного звітного періоду (6 або 12 місяців), умови та характер освітньої діяльності, кількість років (годин) навчання тощо.

На другому етапі моніторингу відбувається агрегування отриманої інформації, тобто формуються результативні показники моніторингу про попит на неформальну освіту та пропозицію освітніх послуг в неформальному секторі.

Попит характеризують такі показники:

- охоплення неформальною освітою;
- структура населення по відношенню до навчання: відсоток тих, хто навчався в формальній освіті; в неформальній освіті; в формальній та неформальній освіті;
- причини, що спонукали до навчання та ініціатори освітньої діяльності (особа, роботодавець, центр зайнятості тощо);
- фінансування навчання (за рахунок фізичних осіб, роботодавця, громадських та благодійних організацій, державне фінансування)
- найпопулярніші освітні програми;
- результати освітньої діяльності на рівні особи (підвищення оплати праці, кар'єрне просування тощо) та на рівні національної економіки (ступінь відповідності результатів запитам економіки).

Пропозицію характеризують такі показники:

- динаміка росту (зменшення) кількості та структура інституцій неформальної освіти (за розміром, формою власності, джерелом фінансування тощо);
- характер та умови реалізації освітньої діяльності (курсове професійне навчання, навчання на робочому місці, електронні освітні платформи тощо).

Важливо зазначити, що показники розвитку неформальної освіти мають аналізуватись

в динаміці, задля виявлення головних тенденцій і закономірностей, а також для прогнозування кон'юнктури ринку освітніх послуг в неформальному секторі та виявлення проблем і перспектив розвитку неформальної освіти в Україні.

Для виконання своєї мети державний моніторинг неформальної освіти розглядає інформацію, які формуються на макро-, мезо- та мікрорівні (таблиця).

Таблиця

Рівні проведення моніторингу системи вищої освіти

Рівень проведення моніторингу	Зміст моніторингу	Інформаційне забезпечення	Результат моніторингу
Макрорівень	Дослідження показників на національному рівні	Державна статистика системи освіти, економічні показники, нормативно-правова база	Інформація для органів державної влади: оцінка стану і перспектив розвитку системи вищої освіти
Мезорівень	Дослідження структурних показників (траєкторії, платформи, суб'єкти, тенденції розвитку)	Обстеження інститутів освіти різних ступенів формалізації, інтерв'ювання учасників	Інформація для суб'єктів галузі освіти: виявлені проблеми і рекомендації щодо їх усунення
Мікрорівень	Дослідження суб'єктивних показників (потреби, установки, очікування, задоволеність)	Соціологічне опитування суб'єктів освітніх траєкторій, інтерв'ю проведення	Інформація для зацікавлених осіб - суб'єктів освітніх траєкторій (споживачів освітніх послуг)

Джерело: авторська розробка

Аналіз отриманої інформації стає підґрунтям для розробки пропозицій щодо державної політики в галузі освіти, які формуються на третьому етапі моніторингу. Результатом моніторингу стає вихідна інформація, яка є інформаційною базою управлінських рішень МОН.

Формування та розвиток інтелектуального капіталу в Україні потребує здійснення комплексу заходів щодо підвищення пропозиції якісної освіти з одного боку, та щодо сприяння збільшення попиту на неї. Ефективний вплив держави на ці процеси забезпечує саме моніторинг.

Згідно статуту Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) [7], воно готує щорічну доповідь про якість вищої освіти в Україні, робить висновок про її відповідність завданням інноваційного розвитку суспільства, а також надає пропозиції щодо законодавчого забезпечення якості вищої освіти, направляючи відповідні документи до органів державного регулювання освітньої галузі.

Тому НАЗЯВО як уповноважений Законом України «Про вищу освіту» органом на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти має стати суб'єктом моніторингу неформальної освіти в Україні та проводити збір, агрегування та аналіз інформації про стан і розвиток неформальної освіти.

Отже, до повноважень НАЗЯВО необхідно включити моніторинг неформальної освіти,

як діяльність націлену на збір інформації про систему вищої освіти, обробку, систематизацію та зберігання отриманої інформації, а також безперервний системний аналіз стану та перспектив розвитку неформальної освіти в Україні, виконаний на основі зазначеної інформації.

Мета здійснення моніторингу Національним агентством (НАЗЯВО) – це інформаційна підтримка розробки та реалізації національної політики України в галузі вищої освіти, збільшення результативності функціонування неформальної освіти за рахунок підвищення якості прийнятих управлінських рішень та безперервний системний аналіз діяльності і перспектив розвитку неформальної освіти в Україні.

Для створення системи моніторингу неформальної освіти в Україні необхідно чітко визначити проблемне поле, яке підлягає дослідженню; розробити і затвердити правила та методiku його проведення; визначити індикативний набір, за яким він здійснюється.

Моніторинг процесів в галузі освіти має на меті не тільки відбивати стан трансформацій, але і забезпечувати якісну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень на національному рівні. Реалізація Національним агентством (НАЗЯВО) моніторингу стане дієвим інструментом ефективного державного впливу на розвиток неформальної освіти в Україні. Результати моніторингу стануть підґрунтям розвитку національної систем вищої освіти, підвищення її гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни, забезпечення підвищення якості освітніх послуг відповідно до вимог інноваційно-орієнтованої економіки.

Висновки. Таким чином, запропонована концептуальна модель моніторингу неформальної освіти, яка передбачає принципи, завдання та вимоги до цього процесу, а також етапи проведення моніторингу, забезпечуватиме не тільки відображення сучасного стану трансформацій неформального сектора освіти, але і забезпечувала якісну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень на національному рівні.

Були представлені основні показники за якими має проводитись моніторинг неформальної освіти в Україні, які дають змогу оцінити попит і пропозицію в секторі неформальної освіти. Попит характеризують структура населення по відношенню до навчання; причини, що спонукали до навчання та ініціатори освітньої діяльності результати освітньої діяльності на рівні особи та на рівні національної економіки, тощо Пропозицію характеризують динаміка росту (зменшення) кількості та структура інституцій неформальної освіти; характер та умови реалізації освітньої діяльності.

Реалізація державного моніторингу стане дієвим інструментом державного впливу на розвиток неформальної освіти в Україні на основі підвищення її гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни, забезпечення якості освітніх послуг відповідно до вимог інноваційно-орієнтованої економіки

Список літератури

1. Global report on adult learning and education. *The UNESCO Institute for Lifelong Learning* : web-site. url: http://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/AdultEducation/en/GRALE_en.pdf (дата звернення: 27.03.2023).
2. Коваленко М.О. Європейський досвід визнання результатів неформальної освіти та перспективи його застосування в Україні. *Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Запоріжжя : «Просвіта», 2016. С.313-315.
3. Зінченко В.О. Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі : монографія. Луганськ: ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. 360 с.
4. Денисенко А. О. Організація моніторингу виховної системи вищих педагогічних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків, 2008. 220 с.
5. Ляшенко О. І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти. *Педагогіка і психологія*. 2005. № 1. С. 5 – 12.
6. Аналітична доповідь про стан моніторингу якості освіти в Україні. / за заг. ред. І. Л. Лікарчука. Київ : Факт, 2011. 96 с.
7. Статут Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти : веб-сайт. URL : https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/Статут_н_в.pdf (дата звернення: 27.03.2023).

References

1. Global report on adult learning and education. (2010). uil.unesco.org. Retrieved from http://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/AdultEducation/en/GRALE_en.pdf [in English].
2. Kovalenko M.O. (2016). Yevropeiskyi dosvid vyznannia rezultativ neformalnoi osvity ta perspektyvy yoho zastosuvannia v Ukraini [European experience of recognition of the results of non-formal education and prospects for its application in Ukraine]. Actual problems of state and legal development of Ukraine in the context of European integration processes '16 : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Proceedings of International Scientific and Practical Conference (pp. 313-315). Zaporizhzhia : Prosvita [in Ukrainian].
3. Zinchenko V.O. (2013). Monitorynh yakosti navchalnoho protsesu u vyshchomu navchalnomu zakladi [Monitoring the quality of the educational process in a higher educational institution]. Luhansk: LNU imeni Tarasa Shevchenka [in Ukrainian].
4. Denysenko A. O. (2008). Orhanizatsiia monitorynhu vykhovnoi systemy vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv [Organization of monitoring of the educational system of

higher pedagogical educational institutions]. Candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].

5. Liashenko O. I. (2005). Yakist osvity yak osnova funktsionuvannia y rozvytku suchasnykh system osvity. [The quality of education as a basis for the functioning and development of modern education systems.] Pedagogika i psykholohiia – Педагогіка і психологія, 1, 5 – 12 [in Ukrainian].

6. Likarchuk I. L. (Eds.) (2011). Analytical report on the state of monitoring the quality of education in Ukraine. Kyiv : Fakt [in Ukrainian].

7. Statut Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [Charter of the National Agency for Quality Assurance of Higher Education.]. (2019). naqa.gov.ua Retrieved from https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/Статут_н_в.pdf [in Ukrainian].